

Ідіостиль авторів газети «День»: основні тенденції та ознаки мовної організації текстів

Н. М. Прокопенко*, О. М. Євтушенко, Т. В. Ковальова, К. А. Хачатар'ян

Сумський державний університет, м. Суми, Україна
*Corresponding author. E-mail: prokopenko3377@gmail.com

Paper received 05.07.19; Revised 17.07.19; Accepted for publication 23.07.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-204VII60-18>

Анотація. Актуальність наукової розвідки зумовлена невпинним зростанням ролі ЗМІ в комунікативній практиці та вмотивована необхідністю вивчення способів і прийомів стилізації газетного дискурсу в аспекті формування ідіостилу. Для з'ясування ролі стилістичного потенціалу мовних ресурсів, способів їх використання та взаємодії в медіатекстах у формуванні ідіостилу як цілого видання, так і окремих авторів виявлено стилістичні параметри ідіостилу всеукраїнської щоденної газети «День» та встановлено зв'язок між ідіостилем журналіста та ідіостилем видання. Зроблена спроба визначити основні мовні маркери ідіостилу авторів газети «День».

Ключові слова: дискурс, діалогічність, ідіостиль, текст, фігура мови.

Вступ. Журналіст сьогодні – це фігура, яка впливає на масову та індивідуальну свідомість, інтелектуальний і моральний стан суспільства, формує естетичні смаки людини та її культурні вподобання. Від майстерності медійника, його фахової та активної життєвої позиції залежить рівень зрілості суспільства в цілому. За чим же ми розпізнаємо справжнього журналіста? Окрім відповідності всім стандартам професії, що вже левова частка майстерності, має бути дещо інше, що приходить лише обраним, лише з досвідом і чому в університетах не вчать. Не всім вдається досягти вершини майстерності, стати упізнаваними для аудиторії. Читаючи деяких, ми пізнаємо особу автора навіть без його гносеологізації. Тобто ведемо мову про ідіостиль, сукупність певних навичок і ознак, які вирізняють майстра з натовпу, надають йому поважності, а його роботі – вартісності та шарму. Цим і зумовлена актуальність нашої роботи.

Короткий огляд публікацій по темі. Ідіостиль журналіста трактуємо як «притаманну творам одного автора систему якісних і кількісних показників, що полягає у доборі змістових і формальних лінгвістичних одиниць, їх взаємодії, в унікальному (неповторному, креативному, індивідуальному) втіленні в них власного авторського способу мовного вираження, створенні власної манери письма і відображенні свого світосприйняття» [18, с.69-70].

Мета дослідження – на матеріалах всеукраїнської щоденної газети «День» розкрити стилістичний потенціал мовних ресурсів, способи їх використання та взаємодії в медіатекстах, що дозволяє визначити ідіостиль окремих авторів видання, прослідкувати основні тенденції та ознаки мовної організації текстів. Для цього необхідно виконати такі завдання: з'ясувати стилістичні параметри ідіостилу окремих авторів газети «День»; виявити найбільш уживані мовленнєві прийоми та фігури.

Матеріали і методи. З метою вивчення ідіостилу авторів «Дня» та з'ясування функціонування в ньому стилістичних засобів різних мовних рівнів ми послуговувалися як традиційними, так і інноваційними методами дослідження. Одним із провідних методів дослідження істинності висунутих у роботі гіпотез є традиційний класичний метод – описовий. Він визначає класи одиниць і зв'язків, що існують між ними.

Причому ми послуговувалися як внутрішньомовним описом (зверненням до типологічних закономірностей), так і позамовним, що апелює до когнітивних механізмів, соціальних, культурних, психічних і подчинників. Серед сучасних структурних методів використано *дискурс-аналіз* як сукупність взаємопов'язаних підходів до вивчення газетного дискурсу, які передбачають систему принципів і методів дослідження, а саме: *лінгвістичний аналіз* (лексичний, семантичний, синтаксичний); *прагматичний аналіз* мовленнєвих та комунікаційних актів; елементи *риторичного аналізу* для з'ясування ефекту впливу на читача; *стилістичний аналіз*; елементи *аналізу жанрової специфіки структури дискурсу*.

Результати та їх обговорення. В інтерв'ю видання «Журналіст України» головний редактор всеукраїнської щоденної газети «День» Лариса Івшина зазначила, що «нинішня журналістика – складне багатогранне явище. Є фрагменти дуже здорового, дуже цікавого, і воно тягнеться ниточкою від усього кращого, що було в українській публіцистиці, як струмочок із джерела.» [17]. Газета «День», безперечно, продукує ці фрагменти дуже здорового, дуже цікавого, що тягнеться від кращого. Справа в притаманному кожному журналісту газети власного ідіостилу, принципів та чіткого «супротиву деградації в будь-яких її проявах».

Характеристику ідіостилу газети «День» на рівні використання одиниць різних мовних рівнів слід розпочинати з манери письма головного редактора Лариси Івщиної, яка у своєму інтерв'ю, даючи відповідь на питання щодо концепції створення інтернет-версії газети, демонструє яскраво виражену індивідуальну мовну поведінку, що характеризується ампліфікативним вживанням іншомовних запозичень, розташованих у формі градації, що дозволяє створити напружений, емоційно насичений текст, втілити головну концептуальну ідею видання. Суспільно-політична лексика вживана свідомо, щоб підкреслити значущість пропонованого проекту для сучасного медіапростору.

« – У нас дуже багато років не вирощувався аристократичний *тренд*... І ось моя *ідеологія* – «нове видання української експансії» – зробити так, щоб у всіх шпаринах було якісне українське, заповнити собою все...» [1, с. 10].

Журналістська діяльність Лариси Івшиної характеризується відвертістю, прямою та постійним зіставленням історичних подій. Її думки – це симбіоз окличних та питальних речень, інколи – незавершених, що спонукають до роздумів. Більшість матеріалів журналістики побудовані односкладними, подекуди навіть називними реченнями. Так, наприклад, у статті *«Талант» невдячності. І вдячності»* [16] вже сам заголовок вказує на мовний стиль авторки. До речі, парцельовану антитезу Лариса Івшина також часто використовує, аби підсилити сказане чи створити певне тло контрасту в інформації.

Журналістка часто говорить непересічними образами, однак рідко оперує власними неологізмами. Так, у вищезгаданому матеріалі бачимо *«українську пріреву»*, *«Рубікон 1999 року»*, *«шлях Кучми»*, *«шлях Марчука»* тощо.

Кожну мікротему власного тексту редакторка *«Дня»* здебільшого підкріплює авторитетними думками. В аналізованому нами тексті таким важелем є авторитетна думка Віктора Небоженка, якого Лариса Івшина цитує у статті кілька разів.

Із-поміж інших художніх прийомів журналістка часто використовує паралелізм: на тлі минулого змальовує сучасність, у нашому випадку – зіставляє два Майдани та дві політичні концепції 1999 року.

Вдало Лариса Івшина використовує порівняння (*«боролися, як леви»*), *«контрольовану гіперболу»* (*«Треба сказати, що багато людей у регіонах були так налякані співпрацею з опозиційною газетою «День», що ще довго відходили, це відитовхнуло потенційних рекламодавців і партнерів на довге десятиліття...»*) [16]). Парцеляція – улюблений прийом Лариси Івшиної, який дозволяє зацентрувати увагу читача, виділити важливі тези у тексті, сконцентруватися на головному (*«Філософ Сергій Кримський. Для нас – це гуру, вчитель. Або Джеймс Мейс», «Наше суспільство багато років було постгеноцидне, постколоніальне, і з нього вийшло багато слабких і покалічених. І це – боязливих»*) [там само]). Стилістичний акцент (логічний наголос) зосереджується на парцеляті.

Аналізуючи діяльність Савіка Шустера в Україні, Лариса Івшина зауважує: *«Для такої політики, як наша, і для такої журналістики, як наша, Савік вічний. Він – тест. Він – символ. Він – наш градусник!»* [там само]; саме парцельовані речення з ампліфікацією дозволяють авторці зробити своєрідний акцент, наголосити на ролі цієї постаті в історії української журналістики. Номінанти *тест, символ, градусник* розташовані у формі висхідної градації (клімаксу), яку Лариса Івшина цілком виправдано використовує для підтвердження власної думки про авторитетність ведучого.

Окремої уваги заслуговує професійне мовлення редактора відділу *«Політики»* Івана Капсамуна. Журналіст виокремлюється тим, що контролює резонансні справи й часто вносить нові подробиці вже історичних подій на розгляд сучасному суспільству. Така справа *«Гонгадзе-Подольського»*, у якій судові засідання тривають понад десять років.

У найсвіжішому матеріалі *«Позиційні бої» у Верховному Суді»* [15] спостерігаємо той же паралелізм:

слухання в суді напередодні президентських перегонів. Іван Капсамун також залучає до власних текстів різнобічні думки, тож і ця стаття наповнена кількома коментарями. Наприкінці тексту вжито народну мудрість *«вода камінь точить»*, що також притаманно професійній манері письма автора.

Матеріал *«Проблеми «чесних» і чесності»* [11] насичений складними, частіше складнопідрядними реченнями. Іван Капсамун рідко пише простими, а ще рідше – односкладними реченнями. У тексті згадано статистичні дані опитувань *«електоральних симпатій»*. Пишучи про кандидатів у президенти, Іван Капсамун безумовно дотримується стандартів журналістики. Він не вживає закликів, риторичних окликів чи запитань. Усі свої думки автор підкріплює офіційно оприлюдненими даними, а до припущень додає вставні слова та конструкції у вигляді окремих парцельованих структур. Для систематизації думок журналіст використовує порядкові числівники. Журналіст, безперечно, часто апелює до історії, як і вимагає того його редакційний відділ.

Для ідіостилію Івана Капсамуна характерне використання інтригуючих заголовків, при чому йдеться не про *«плітки, скандали, розслідування»*, а про суспільно важливі питання. Власне, такий рівень соціальної взаємодії та підтримки й визначає стратегію всеукраїнської щоденної газети *«День»* і характеризує її як якісну пресу. Наприклад, у матеріалі під заголовком *«Як не стати жертвою популізму»* [12] журналіст привідкриває завісу головного задуму тексту у ліді: *«Кількість кандидатів у президенти збільшується. Що з якістю?»* І знову ж таки складними реченнями, насиченими статистичними або документальними подробицями починає вводити читачку аудиторію в курс справи. Зрозуміло, що пишучи про політику, називаючи велику кількість людей, журналіст часто оперує прикладками. Але презентативними (з домінуючим змістом) у таких текстах усе ж лишаються питальні речення. Задля уникнення тавтології вислів *президентська гонка, передвиборчий процес* Іван Капсамун замінює альтернативними перифразами: *«Про свій похід у політику днями оголосила і Юлія Литвиненко – журналіст, телеведуча, продюсер»*.

Не лише про президентські перегони останні матеріали Івана Капсамуна. Проаналізуємо й текст журналіста *«Перший про владу»* [8]. Презентуючи нову книгу першого президента України Леоніда Кравчука, приурочену до його 85-річчя, Іван Капсамун не вдається лише до анотації. Він пропонує згадати ще одну книгу автора *«Одна Україна, єдиний народ»* та події, які відбулися після її виходу. А також подає власне авторитетне бачення: *«Для того, щоб адекватно оцінювати ситуацію в Україні, політики і не тільки мають нарешті навчитися бачити в тих чи інших подіях причинно-наслідковий зв'язок. Це піде на користь як їм самим, так і країні. У пропонуваній книзі «Перший про Владу» якраз визначається не лише діагноз нинішній системі влади, а й пропонується рецепт виходу із ситуації від Леоніда Кравчука»*. Інформативний матеріал перетворюється в аналітичний завдяки присудку, вираженому дієслівною конструкцією дійсного способу замість наказового (*мають навчитися бачити*), при цьому автор уникає прямого

тиску на читача, надаючи йому простір для власного аналізу та узагальнень.

Розпізнати авторство Івана Капсамуна можна легко й у тексті *«Москва боїться, що Київ знову стане центром світового православ'я»* [13]. Сплетіння простих і складних речень, використання політичної термінології, історична довідка та наведення авторитетних думок – такий різноплановий стилістичний симбіоз засобів, що характеризують індивідуальну манеру автора: *«Підписи членів Синоду Вселенського Патріархату на публічній копії для України – поставлено», – повідомив в середу архієпископ Євстратій (Зоря). Йдеться про підписи на Томосі про надання Православної церкви України (ПЦУ) автокефалії. Відтепер всі юридичні питання вирішені, Україна офіційно остаточно здобула незалежність для своєї православної церкви. Далі не менш, а може, й більш важке завдання – подальше об'єднання, адже УПЦ МП під керівництвом РПЦ протистойть цьому процесу, і, зрозуміло, розбудова ПЦУ. Отже, як може відбуватися подальше об'єднання українського православ'я? Після створення об'єднаної сильної церкви, чи може Київ у союзі з Константинополем стати центром світового православ'я»*. В уривку знову зустрічаємо парцеляцію (перше речення), вставні конструкції, що упорядковують думку, конструкцію «питання – авторська відповідь» (як і у вище наведених текстах), синекдоху. Слід відмітити, що в обидвох попередньо аналізованих матеріалах автор у заголовку також використовує синекдоху (*Перший про владу, Москва боїться*). Цей троп – один із найяскравіших стилістичних маркерів ідіостилу журналіста.

Часто Іван Капсамун задля легшого сприймання політичної, статистичної чи історичної інформації вводить слова, вжиті в переносному значенні. Так, наприклад, у матеріалі *«Вороги» Президента Порошенка і один великий друг»* [14] автор уживає антитезу та метонімію. Використання вставних слів, висловлення припущення за шаблоном «питання – авторська відповідь», словесний каламбур, яким передається глибокий зміст, спонукає до роздумів: *«Можливо, правильно зробити ставку на найкращих, а не нових? Адже, як показує практика новітньої історії, нові не завжди краці»*. Та й тавтологія тут цілком виправдана: *новий* у значенні «який нещодавно з'явився» протиставляється «тому, хто відкриває нову епоху, сучасному». Антонімія сем однієї лексеми породжує висловлювання, що має афористичний зміст.

Прямим, подекуди навіть гострим, можна назвати авторський стиль Валентина Торби, редактора відділу «Web-редакції та новітніх медіа». Його матеріали насичені складними синтаксичними конструкціями, ускладненнями, експресивністю. Іноді довгі журналістські думки «розривають» короткі: *«При цьому аж через п'ять років», «Дивна кваліть слідства і дивна вибірковість»* («Суд чи переслідування?» [4]). Часто журналіст оперує прийомом паралелізму («Виклики

для нового президента» [2], «Від ейфорії – до реалій» [6]). Однорідні члени речення, виправдана тавтологія: «Багато інтриг, багато піару, багато шоу, багато слів...» («Нерв другого туру» [5]). Рідко, але влучно автор використовує художні означення, зазвичай – в іронічному контексті («П'ять років ганьби» [7]).

Складні синтаксичні конструкції – провідна риса авторського стилю Алли Дубровик-Рохової: Нерідко авторка посилається на фахові джерела, тож насичує текст вставними конструкціями: *«Також, згідно з даними World Happiness Report за 2018 рік, Україна втратила шість позицій. Україна опинилася на 138-му місці в рейтингу щастя», «Відповідно до аналізу Transparency International, Україна набрала 32 бали зі 100 можливих і посіла 122-ге місце за підсумками 2018 року»* («Про пріоритети та правильні фокуси» [9]). Аби дещо «розбити» сказане на складові, представниця «Дня» часто починає речення зі сполучників: *«Адже до цього законодавством не було встановлено вимог до імпорту низки категорій продуктів, що створювала значні труднощі для бізнесу в питаннях міжнародної торгівлі», «Проте наказ не встановлює вимог щодо походження сировини для виробництва харчового продукту виключно із території країни-експортера, що слугує значним полегшенням для виробників»* («На це бізнес-спільнота очікувала близько трьох років» [10]).

У роботах журналістки простежується намагання писати про складні речі простими словами. Для цього вона подає інформацію «людською» мовою, не зловживаючи термінами та статистичними даними. Зрозуміло, що й недоречно в аналітичних жанрах експресивність також відсутня.

Висновки. На формування ідіостилу газетного видання «День» впливають суспільно-політичні чинники, способи висвітлення інформації з дотриманням стандартів журналістики, інтелектуальний та професійний рівень авторського цеху, редакторська далекоглядна стратегія видання, структурно-жанрова палітра газети, а також інші прагматичні параметри, що знаходять вияв у мовленні ЗМІ.

Мовностилістична манера авторів «Дня» характеризується широким використанням фігур мови і тропів, що робить газетний дискурс філософсько наснаженим, рефлексуючим, інтерактивним. Орієнтована на ментальні знання читача, мова газети набуває ознак глибокої змістовності, виразності, точності, доцільності через системне використання різноманітних стилістичних прийомів, що свідчить про високий інтелектуально-мовний рівень авторів газети і визначає її ідіостиль як концептуальний синергетичний феномен.

Усі компоненти, що визначають ідіостиль газети, забезпечують ідентифікацію її читачами, популярність видання, визначають його провідне місце у формуванні ідейних смислів медіатекстів, формують «модні» тенденції у мові сучасної преси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Газета «День»: № 244–245, 2014.
2. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/vyzovy-dlya-novogo-prezidenta>
3. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/den-ukrainy/ne-zabyvayte-ovrage>

4. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/sud-ili-presledovanie>
5. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/nerv-vtorogo-tura>
6. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/tema-dnya/ot-eyforii-k-realiyam>
7. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/politika/pyat-let-pozora>
8. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrainy/pershyy-provladu>.
9. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/pro-priorytety-ta-pravylni-fokusy>
10. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/na-ce-biznes-spilnota-ochikuvala-blyzko-troh-rokiv>
11. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/problemy-chesnyh-i-chesnosti>.
12. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/yak-ne-staty-zhertvoyu-populizmu>.
13. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/moskva-boyitsya-shcho-kyiv-znovu-stane-centrom-svitovogo-pravoslavlya>.
14. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/vorogy-prezydenta-poroshenka-i-odyn-velykyy-drug>.
15. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/polityka/pozyciyni-boyi-u-verhovnomu-sudi>.
16. День [Е. ресурс] / Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/profile/larisa-ivshina>
17. Лариса Івшина. Давайте разом зі спількою розбудимо апетит до самоосвіти. З головним редактором «Дня» розмовляє головний редактор «ЖУ» Віра ЧЕРЕМНИХ. [Е. ресурс] // Журналіст України – № 1, 2013. – Режим доступу: <http://nsju.org/journals/2013/01/Jurnalist-Ukr-01-13.pdf>.
18. Прокопенко Н. М. Ідіостиль в медіадискурсі: до проблеми дефініції / Н. М. Прокопенко, О. М. Євтушенко, Т. В. Ковальова // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences/ - VII (32), Issue I.: 192, 2019 Feb. – P. 67-70.

REFERENCES

1. Newspaper "Day": № 244–245, 2014.
2. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/vyzovy-dlyanovogo-prezidenta>
3. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/ru/article/den-ukrainy/ne-zabyvayte-ovrage>
4. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/sud-ili-presledovanie>
5. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/nerv-vtorogo-tura>
6. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/ru/article/tema-dnya/ot-eyforii-k-realiyam>
7. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/politika/pyat-let-pozora>
8. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrainy/pershyy-provladu>.
9. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/pro-priorytety-ta-pravylni-fokusy>
10. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/na-ce-biznes-spilnota-ochikuvala-blyzko-troh-rokiv>
11. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/problemy-chesnyh-i-chesnosti>.
12. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/yak-ne-staty-zhertvoyu-populizmu>.
13. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/moskva-boyitsya-shcho-kyiv-znovu-stane-centrom-svitovogo-pravoslavlya>.
14. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/vorogy-prezydenta-poroshenka-i-odyn-velykyy-drug>.
15. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/polityka/pozyciyni-boyi-u-verhovnomu-sudi>.
16. Day [Е. source]. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/profile/larisa-ivshina>
17. Larysa Ivshyna. Let's awake an appetite to self-education with the union together. The editor-in-chief of "ZHU" Vera Cheremnyh speaks with the editor-in-chief of the "Day" (2013), [Е. source]. *Zhurnalist Ukrainy*, no 1, Access mode: <http://nsju.org/journals/2013/01/Jurnalist-Ukr-01-13.pdf>.
18. Prokopenko N., Yevtushenko O. and Kovalova T. (2019) Ideostyle in the media discourse: definition problem, *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences* - VII (32), Issue I.: 192, 2019 Feb. – P. 67-70.

Author's idiostyle of the newspaper "Day": main trends and characteristics of the linguistic organization of texts

N. M. Prokopenko, O. M. Yevtushenko, T. V. Kovalova, K. A. Hachaturyan

The relevance of the scientific work is determined by the continuing growth of the role of the media in communication practice and motivated by the need to study the ways and methods of stylization of the newspaper discourse in the aspect of the formation of the idiostyle.

To find out the role of stylistic potential of language resources, their use and interaction in media texts in shaping idiostyle as whole editions and individual authors the stylistic parameters of idiostyle all-Ukrainian daily newspaper "Day" and the relation between idiostyle of journalist and idiostyle of edition were identified. An attempt is made to identify the main language markers of the authors of the newspaper "Day".

Keywords: *discourse, dialogue, idiostyle, text, figure of speech.*